

Inhoudsopgave

	pagina
Colofon	3
Voorwoord	5
Overzicht bijeenkomsten	7
Aandachtspunten bij de bijeenkomsten en checklist	9
Bijeenkomst 1: Seksuele ontwikkeling	13 t/m 62
Bijeenkomst 2: Vriendschap, relaties en de toekomst	63 t/m 92
Bijeenkomst 3: Geboorteregeling	93 t/m 142
Bijeenkomst 4: Seksueel overdraagbare aandoeningen (soa)	143 t/m 182
Bijeenkomst 5: (Seksuele) weerbaarheid	183 t/m 232
Bijeenkomst 6: Seksuele en genderdiversiteit	233 t/m 262
Bijeenkomst 7: Meisjesbesnijdenis en jongensbesnijdenis	263 t/m 284

Colofon

@ Rutgers, maart 2019

Tekst en eindredactie: Milleke de Neef, Manouk Vermeulen en Ineke van der Vlugt.

Afbeeldingen: afkomstig uit diverse bronnen, de bron/ontwerper wordt bij de afbeelding vermeld.

De handleiding *Wijzer in de Liefde* is ontwikkeld in het kader van het Kennisdelingsprogramma Gezondheid Statushouders. Dit programma is van 2017 tot juni 2018 uitgevoerd onder regie van Pharos, in samenwerking met GGD GHOR Nederland en VNG OTAV (Ondersteuningsteam Asielzoekers en Vergunninghouders). Eén van de thema's binnen het Kennisdelingsprogramma is seksuele gezondheid. Rutgers is hiervan projectleider en heeft de actualisatie van *Wijzer in de Liefde* onder haar hoede genomen. Ze heeft hierin nauw samengewerkt met Pharos, GGD GHOR Nederland en GGD-professionals werkzaam op terrein van preventie en seksuele gezondheid van nieuwkomers in Nederland. Op het thema seksuele diversiteit heeft Movisie input geleverd, op het thema meisjesbesnijdenis (VGV) Pharos en op het thema Soa en Hiv Soa Aids Nederland.

De handleiding *Wijzer in de Liefde* is online beschikbaar op GGD Kennisnet: www.kennisnet.nl en Rutgers.nl. Deze versie is vastgesteld en alleen te gebruiken voor educatieve doeleinden. Professionals, voorlichters en sleutelpersonen kunnen de handleiding, (online) teksten en (online) afbeeldingen (ook afzonderlijk) gebruiken in de seksuele voorlichting of vorming aan nieuwkomers. Op de tekst en afbeeldingen is copyright van toepassing. Het is niet toegestaan teksten en/of afbeeldingen te kopiëren of te gebruiken voor andere doeleinden dan hierboven vermeld of zonder voorafgaande toestemming van Rutgers. Vragen of opmerkingen over de inhoud van *Wijzer in de Liefde* kunnen doorgegeven worden aan Rutgers (office@rutgers.nl).

Voorwoord

In de afgelopen jaren hebben nieuwe groepen vluchtelingen hun toevlucht gezocht in Nederland. Veel van deze nieuwkomers missen basale kennis over seksuele gezondheid, zijn minder vertrouwd met de vrije seksuele moraal of niet goed op de hoogte van de wet- en regelgeving en zorg- en hulpverlening in Nederland. In hun land van herkomst zijn de seksuele leefregels meestal strikter, worden seksuele rechten niet nageleefd en zijn abortus of homoseksuele contacten vaak niet toegestaan. Investeren in preventie en bevordering van een seksuele gezonde leefstijl loont. Dit draagt ook bij aan een betere integratie en participatie in onze samenleving.

Veel professionals, die soms al jaren seksuele voorlichting geven aan nieuwkomers, hadden behoefte aan een herziening en update van het draaiboek *Wijzer in de Liefde*. De eerste editie dateert inmiddels uit 2005 met een herziening in 2007. Met extra middelen vanuit het Kennisdelingsprogramma Gezondheid Statushouders van Pharos en GGD GHOR Nederland, heeft Rutgers in samenwerking met andere partijen en professionals uit het veld, het draaiboek geactualiseerd en grondig herzien.

Met *Wijzer in de liefde* willen we een brug slaan tussen verschillende culturen en herkomstlanden, en aansluiten bij de leefwereld en behoeften van nieuwkomers. Seksuele voorlichting aan nieuwkomers is geen sinecure. Dit vraagt vooral maatwerk, sterke affiniteit met de doelgroep en sensitiviteit op het onderwerp. Voor Nederlanders is praten over relaties en seksualiteit redelijk gewoon maar voor nieuwkomers veelal allesbehalve vanzelfsprekend. Tegelijkertijd zijn ze vanuit hun positie, kwetsbaarder voor seksuele risico's als onbedoelde zwangerschap, onveilige abortus, seksuele dwang of uitbuiting, seksueel geweld, soa hiv of genitale verminking. Om daadwerkelijk een brug te kunnen slaan, is het van belang niet alleen te focussen op verschillen en het anders zijn, maar juist ook stil te staan bij overeenkomsten in betekenisgeving, zorgen, wensen en verlangens.

We hebben nadrukkelijk gekozen voor een handleiding en geen kant en klaar pakket met hapklare brokken voor seksuele voorlichting. Dat zou haar doel voorbij schieten en geen recht doen aan de diversiteit in leeftijd, gender, opleiding, kennis en ervaring in de nieuwkomersgroepen. Samen met een klankbordgroep van professionals is een zorgvuldige keuze gemaakt uit relevante thema's en aandachtspunten. Hierbij is ook rekening gehouden met de veelal beperkte tijd voor seksuele voorlichting aan nieuwkomers en is gekeken wat minimaal aan bod kan komen in groepsbijeenkomsten. Per thema is er ook de mogelijkheid tot verdieping. In de handleiding staan handvatten voor een participatieve en interactieve aanpak.

Wijzer in de Liefde is uitdrukkelijk bedoeld voor seksuele voorlichting of seksuele vorming aan nieuwkomers. De focus ligt vooral op jongeren en jong volwassen nieuwkomers tot 30 jaar. Uiteraard kan het materiaal, met enige aanpassing, ook voor een nog jongere of oudere nieuwkomersgroep gebruikt worden. Juist de jong volwassen nieuwkomers gaan hier relaties aan en of worden seksueel actief. Jongere nieuwkomers komen in Internationale Schakelklassen of volgen regulier voortgezet onderwijs. Zij komen daardoor automatisch in aanraking met seksuele voorlichting op school. Dit is minder het geval bij de wat oudere nieuwkomers. De voorlichter krijgt ook tips en handvatten hoe cultuursensitief met het thema om te gaan en rekening te houden met diversiteit. Het is van groot belang de ambities te doseren en aan te sluiten bij de ervaring, het niveau, (seksuele) leefregels en behoeften van de groepen zelf.

Wijzer in de Liefde kent ook enkele beperkingen. Vanwege de diversiteit in taal, cultuur, kennis en ervaring is het niet mogelijk om alle relevante thema's in seksuele vorming uitgebreid te behandelen. We hebben hierin een selectie gemaakt. Wel zal Rutgers de komende jaren het voortouw nemen om nieuwe thema's toe te voegen en deze te verrijken met ervaringen uit de praktijk.

Wijzer in de Liefde is doorontwikkeld in nauwe samenspraak met het veld. Gezondheidsbevorderaars en professionals werkzaam in de publieke gezondheidszorg voor asielzoekers (PGA) hebben waardevolle input geleverd op de inhoud, de thema's en aanpak. Zij zijn voor ons een onmisbare bron geweest omdat zij het best kunnen beoordelen wat wel of niet werkt bij seksuele voorlichting aan nieuwkomers in de praktijk. Wij willen hen in het bijzonder bedanken voor alle tips, suggesties en bijdragen.

We hopen dat *Wijzer in de Liefde* niet alleen door veel professionals gebruikt en gewaardeerd wordt maar ook dat nieuwkomers zich ondersteund voelen bij hun seksuele gezondheid en welzijn.

Ineke van der Vlugt
Programma manager anticonceptie & abortus
Projectleider vluchtelingen en seksuele gezondheid
Rutgers

Overzicht bijeenkomsten

Thema's		Minimale sub-thema's	Tijdsduur (minuten)	Optionele sub-thema's	Tijdsduur (minuten)
1.	Seksuele ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> Lichaam van (jonge) mannen en vrouwen Puberteit 	45	<ul style="list-style-type: none"> Menstruatie Zaadlozing Masturbatie Maagdelijkheid 	20
			45		20
2.	Vriendschap, relaties en de toekomst	<ul style="list-style-type: none"> Vriendschap, verliefdheid en relatie Samenlevingsvormen Verschil tussen vriendschap en een intieme relatie Relaties 	25	<ul style="list-style-type: none"> Jouw toekomst 	20
			15		
			15		
			25		
3.	Geboorteregeling	<ul style="list-style-type: none"> Hoe wordt een vrouw zwanger? Veilige/betrouwbare anticonceptie Vragen en hulp rondom anticonceptie en seksualiteit 	30	<ul style="list-style-type: none"> Zou je kinderen willen? Wat te doen als je onveilige seks hebt gehad? 	30
			45		60
			15		
4.	Seksueel overdraagbare aandoeningen (soa)	<ul style="list-style-type: none"> Wat is een soa? Overdragen van soa Kun je aan iemand zien of hij/zij een soa of hiv heeft? Waarom wel of geen condoom gebruiken? Condoomdemonstratie Waar kun je met vragen naartoe? 	20	<ul style="list-style-type: none"> Grabbelzak Praten over soa met een partner of zorgverlener 	15
			20		15
			10		
			15		
			20		
			15		
5.	(Seksuele) weerbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> Jouw grenzen in een relatie Grenzenspel Oké of niet oké? Kaartjesspel 'Your choice' 	20	<ul style="list-style-type: none"> Waar mogen anderen jou aanraken? Vrienden online Advies over ongewenste situaties online Wat kun je doen tegen loverboys? 	15
			25		20
			25		15
			30		20
6.	Seksuele en genderdiversiteit	<ul style="list-style-type: none"> Man of vrouw? Wetten en rechten in Nederland Sociale kaart 	25	<ul style="list-style-type: none"> Iedereen is anders Ontmoeting met een LHBT 	30
			20		30
			15		
7.	Meisjesbesnijdenis	<ul style="list-style-type: none"> Meisjesbesnijdenis 	160	<ul style="list-style-type: none"> Jongensbesnijdenis 	45

Noot 1: Afhankelijk van behoeften en vragen uit de doelgroep, kan een selectie gemaakt worden. Ook zijn combinaties mogelijk met andere bijeenkomsten.

Bij weinig basiskennis of beperkte tijd is het wenselijk vooral te kiezen voor de opzet met minimale doelen.

Noot 2: De introducerende sub-thema's (veiligheidsregels en de opzet en doel van de bijeenkomst) evenals de afronding en evaluatie zijn niet in dit schema opgenomen. Deze komen terug in iedere bijeenkomst.

